

แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

I. ความหมายของคำ

1. ชุมชน (Community)

คำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า ชุมชน (Community) นั้น นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ได้พยายามอธิบายและให้คำจำกัดความตามประสบการณ์และความเข้าใจของตน ซึ่งแตกต่างกันไปในรายละเอียด แต่ในหลักกว้าง ๆ แล้วจะมีลักษณะเหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างความหมายและคำจำกัดความที่ผู้รู้ได้พยายามอธิบายไว้พอเป็นแนวความคิดสักสองสามท่าน

B.E. Mercer ได้อธิบายความหมายของชุมชนไว้ว่า "ชุมชน" หมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่แห่งหนึ่ง ในระยะเวลาหนึ่ง โดยมีวัฒนธรรมและโครงสร้างทางสังคมร่วมกัน และตระหนักถึงลักษณะเฉพาะของตน¹

ชุมชน ในอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง "กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน โดยมีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะโดยอาศัยหลักผูกพันในทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม แต่ทำให้แต่ละบุคคลมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ"²

Irwin T. Sanders ได้ให้ความหมายชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึงกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันโดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งอาจจำแนกลักษณะชุมชนออก

¹ Gould Julius and William L.K. (eds.), A Dictionary of The Social Sciences (New York : The Free Press of Glence, 1964), p. 115.

² สุวิทย์ ยี่งวรพันธุ์, พัฒนาชุมชน (พระนคร : โรงพิมพ์ไทยสงเคราะห์ไทย, 2507), น. 1.

ไคคังนี้

1. ชุมชนในชนบทที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวและพึ่งตนเอง (The isolated, relatively, self sufficient rural community)
2. ชุมชนแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท (The town-country community)
3. ชุมชนแบบในเมือง (The urban community)
4. ชุมชนแบบนครบาล (The metropolitan community)³

จากคำจำกัดความที่กล่าวมาข้างต้นนี้ พอจะสรุปส่วนประกอบสำคัญของชุมชน

ไคคังนี้

1. ต้องมีกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันภายในอาณาบริเวณหนึ่งที่แน่นอนในเวลาต่อเนื่องกัน
2. กลุ่มคนเหล่านั้นอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับเดียวกัน
3. กลุ่มคนกลุ่มนั้นมีความสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุความต้องการพื้นฐานร่วมกัน

2. การพัฒนาชุมชน

ถ้าจะแยกคำว่า พัฒนาชุมชน ออกก็จะได้ว่า พัฒนา ซึ่งแปลว่า เจริญ หรือทำให้ดีขึ้น กับคำว่า ชุมชน ซึ่งมีความหมายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันก็หมายถึงการทำให้ชุมชนดีขึ้นนั่นเอง ซึ่งมีผู้ให้คำนิยามและความหมายไว้มาก ดังนี้

ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญซึ่งประชุมที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เมื่อ พ.ศ. 2491 ได้ให้ความหมายของ "การพัฒนาชุมชน" ไว้ว่า

³ Irwin T. Sanders, The Community : An Introduction to a Social System (New York : The Ronald Press Co., 1958), pp. 14-16.

"การพัฒนาชุมชน" เป็นขบวนการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชน และควรเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนเองด้วย แต่ถาประชาชนไม่มีความคิดริเริ่ม ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้ขบวนการนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง⁴

องค์การสหประชาชาติได้ยึดถือความหมายของการพัฒนาชุมชนเป็นมาตรฐานดังนี้

"การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยการร่วมกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิตของชาติและเพื่อทำให้ราษฎรสามารถอุทิศตนเองเพื่อความก้าวหน้าของประเทศชาติได้อย่างเต็มที่"⁵

องค์การบริหารวิเทศกิจ (ICA) ของสหรัฐอเมริกา หรือ AID ในปัจจุบันได้ให้คำจำกัดความไว้ดังนี้

"การพัฒนาชุมชนเป็นกรรมวิธีการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันจัดวางแผนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ศึกษาให้รู้ตัวว่าแต่ละคนหรือกลุ่มชนมีความต้องการหรือขาดแคลนอะไร มีปัญหาาร่วมกันอย่างไร แล้วจึงทำแผนการเพื่อขจัดปัญหาหรือความขาดแคลนนั้น ๆ โดยพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนนั้นให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจขอความช่วยเหลือจากองค์การภายนอกหรือรัฐบาล เช่น การขอบริการหรือวัสดุเท่าที่จำเป็นบ้างก็ได้"⁶

⁴ สุวิทย์ ยิงวรพันธ์, พัฒนาชุมชน op.cit. น. 5.

⁵ ไพรตัน เคเซอร์ินทร์, ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน (พระนคร : โรงพิมพ์จักรินการพิมพ์, 2516), น. 11.

⁶ เสริมศรี เกษมศรี, ม.ร.ว., เทคนิคในการทำงานร่วมกับประชาชน (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น กรมมหาดไทย, 2503), น. 2.

สำนักงานผู้ช่วยประธานาธิบดีคานพัฒนาชุมชนของฟิลิปปินส์กล่าวว่า "การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการที่จะสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยให้ประชาชนเป็นผู้ริเริ่มวางแผนและทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุผล ถ้าประชาชนไม่มีความคิดริเริ่ม ก็ให้ใช้วิธีการกระตุ้น เร่งเร้าให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น" ⁷

ศาสตราจารย์ Dunham กล่าวไว้ในหนังสือ "The Outlook for Community Development" ว่า

"การพัฒนาชุมชน หมายถึงการรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการไปในแนวทางที่ต้องการ การทำงานพัฒนาชุมชนในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังกันของราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ด้วยการช่วยตนเองและร่วมมือกันดำเนินงาน โดยได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ" ⁸

C. David Anderson ได้กล่าวไว้ในหนังสือ An Introduction to the Theory of Community Development ⁹ พอสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการที่เพาะนิสัยชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ ให้มีความรู้สึกเต็มใจที่จะปรับปรุงวิถีชีวิต (Way of Life) โดยการให้โอกาสเขาในการเลือกว่าจะใช้ชีวิตอย่างไร จะปรับปรุงชีวิตตนอย่างไร และจะเลือกมีวิถีชีวิตภายใต้เงื่อนไขอะไร การให้โอกาสเช่นนี้เป็นแนวโน้มที่จะให้ชาวบ้านรู้

⁷ Philippines Presidential Assistant on Community Development, Community Development (Manila : Community Publishers, 1959), p. 24.

⁸ A. Dunham, "The Outlook for Community Development", The Social Welfare Forum, 1958 (Proceeding National Conference on Social Welfare), 1958, U.S.A.

⁹ C. David Anderson ed., An Introduction to the Theory of Community Development Vol. I., (New York : S.A.R., 1968), p. 45-48.

จักคัดสินใจแก้ปัญหาของตนโดยไม่หวังพึ่งผู้อื่นนอกชุมชนตั้งแต่แรกเริ่ม ถ้าหากชาวบ้านสามารถแก้ไขปัญหามาของชุมชนได้สำเร็จสักครั้งหนึ่งแล้วละก็ เขาจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความภาคภูมิใจในผลงานของตน ซึ่งจากจุดนี้แหละจะนำไปสู่การสร้างสร้าความรู้สึกในชุมชนร่วมกัน (Community Spirit) และมีความเชื่อมั่นในตนเอง (Self Reliance) อันจะส่งผลให้ชาวบ้านในชุมชนนั้นเชื่อมั่นว่า ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนถึงแม้จะมีอีกมาก ทุกคนก็สามารถช่วยกันแก้ไขให้สำเร็จลงได้ ควยวิธีนี้การพัฒนาชุมชนจึงต้องเป็นขบวนการที่ดำเนินงานต่อเนื่องไปเรื่อยไม่มีการหยุดขงัก

จากคำนิยามต่าง ๆ เหล่านี้พอจะสรุปหลักการและแนวความคิดในการพัฒนาชุมชนได้อย่างกว้าง ๆ คือ การพัฒนาชุมชนเป็นการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน แต่มีใ้การเปลี่ยนแปลงชนิดที่องค์การภายนอกองค์การใดองค์การหนึ่งเข้ามาสร้างสิ่งของหรือสาธารณสมบัติ เช่น โรงเรียน ถนน สุขศาลา ฯลฯ ให้แก่หมู่บ้าน เพราะการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้มีใ้การพัฒนาชุมชน แต่เป็นการสร้างอาคารหรือวัตถุที่ระลึกขึ้น เพราะว่าชุมชนมีใ้เป็นเพียงการรวมกันของอาคารหรือถนนหนทางเท่านั้น แต่ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน ดังนั้น ถ้าจะทำการพัฒนาชุมชนจึงควร เป็นในรูปการ ช่วยเหลือชาวบ้านในการแก้ปัญหาของชุมชนควยความสามารถของตน โดยการกระตุ้นให้ชาวบ้านใ้ทรัพยากรทุกอย่าง ทั้งที่เห็นได้และที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในชุมชนอย่างเต็มที่ เป็นการ เน้นในเรื่องการรวมกลุ่มเข้าทำงานเพื่อแก้ปัญหาหรือปรับปรุงชุมชนของตนควยตนเองอย่างเต็มความสามารถ ก่อน มีใ้คิดขอความช่วยเหลือจากภายนอกตั้งแต่เริ่มแรกแต่เพียงอย่างเดียว

การพัฒนาชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตั้งอยู่บนความคิดในเรื่องการช่วยตนเอง (Self Help) ซึ่งในที่นี้หมายถึงการที่ชาวบ้านเขามามีส่วนร่วมกันดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อชุมชน โดยการประชุมหารือหรือถกเถียงปัญหาอันแบบประชาธิปไตย ร่วมกันวางแผนเพื่อปรับปรุงชุมชนของตน นอกจากนี้ยังหมายถึงการสละแรงงาน ความถนัด เครื่องมือ ตลอดจนทรัพยากรอื่น ๆ ที่มีอยู่ควยความเต็มใจ ทั้งนี้ เพื่อสนองความต้องการของชุมชนโดยส่วนรวม จากการที่ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อชุมชนของตนนี้ จะทำให้เขาเกิดความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกัน เกิดความรู้สึกภูมิใจ และมีส่วนเป็นเจ้าของในสิ่งที่ทำหรือสร้าง

ชั้นนั้น อันจะมีผลทำให้พวกเขาช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติเหล่านั้นให้คงทนถาวรและอยู่ในสภาพใ้การได้

นอกจากนี้กิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำเพื่อการพัฒนาชุมชนของสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความต้องการของชุมชนนั้น (felt needs) เป็นความต้องการที่เขาตระหนักดีว่าเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้ชุมชนนั้นเจริญขึ้น เป็นความต้องการและความรู้สึกของเขาเอง มีโชพัฒนากรหรือบุคคลจากภายนอกเป็นผู้ไปบอกเขาว่าชุมชนของเขามีปัญหาอย่างนั้นอย่างนี้ ต้องทำการแก้ไข ดังที่กล่าวมาแล้วว่า การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนในด้านกาารอาชีพ การศึกษา สุขภาพอนามัย และด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งขอบเขตเหล่านี้ครอบคลุมชีวิตของหมู่บ้านทั้งหมดทุกด้าน เพราะว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านมักจะสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (inter-related problems) ดังนั้น ในการดำเนินงานจึงต้องมีการประสานงานและร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้สามารถเปลี่ยนทัศนคติ (attitude) ของประชาชนให้มีความคิดสร้างสรรค์ มีการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ของชุมชนของตน และที่สำคัญยิ่งก็คือ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคง โดยสำนึกในความรับผิดชอบทางสังคมและการเมืองร่วมกัน ในกรณีที่ประชาชนยังไม่มีความตื่นตัว ก็ควรมีการกระตุ้นจากรัฐบาลด้วยการจัดโครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐานของโครงการต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อจะได้มีผู้นำท้องถิ่นรับช่วงงานต่อจากพัฒนากร นอกจากนี้ต้องทำการกระตุ้นแรงจูงใจ (motivation) และความปรารถนา (desire) ของชุมชนที่จะไข่ประโยชน์จากการกระทำทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนร่วมกัน ตลอดจนจำเป็นต้องจัดให้สตรีและเด็กได้มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา เพื่อให้งานขยายออกไปอย่างกว้างขวางและมั่นคง ประการสุดท้าย การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชาติด้วย

II. การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในต่างประเทศ

ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ประเทศต่าง ๆ กว่า 26 ประเทศได้นำเอาวิธีการพัฒนาชุมชน (Community Development Process) มาใช้เพื่อปรับปรุงและบูรณะสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบทให้ดีขึ้น บางประเทศได้เริ่มดำเนินการหลังจากสงครามสงบในทันที เช่น พม่า กรีซ เกาหลี เพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วนเกี่ยวกับเศรษฐกิจเสื่อมโทรมหลังสงคราม ส่วนประเทศที่เพิ่งได้รับเอกราชก็รีบสร้างความเจริญให้กับประชาชนของตนเช่นกัน เช่น อินเดีย ปากีสถาน และฟิลิปปินส์ ความเคลื่อนไหวเช่นนี้ได้แผ่ขยายไปในประเทศแถบอเมริกาใต้ แอฟริกา และประเทศในเครือจักรภพอังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม และสหรัฐอเมริกา ประเทศเหล่านี้รวมทั้งประเทศไทยด้วย ได้นำโครงการพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติอย่างแพร่หลาย โดยเรียกชื่อต่าง ๆ กัน ในพม่าและจีนเรียก Mass Education ปากีสถานเรียกโครงการพัฒนาเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมของหมู่บ้าน (Village Agriculture and Industrial Development) ส่วนองค์การยูเนสโกเรียกมูลสารศึกษา (Fundamental Education) สำหรับองค์การสหประชาชาติและไทยเรียก การพัฒนาชุมชน (Community Development)¹⁰ ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในเอเชียและแอฟริกาได้นำเอาวิธีการพัฒนาชุมชนมาใช้ในการปรับปรุงสภาพชนบทของตนให้ดีขึ้น เช่น อินเดีย พม่า เกาหลี อิหร่าน ลังกา ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เนปาล โบลิเวีย และแทนซาเนีย เป็นต้น ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของบางประเทศในเอเชียพอเป็นแนวทาง เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบการดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนในประเทศไทย

¹⁰ Richard W. Poston, Democracy Speaks Many Tongues, Community Development Around the World (New York : Harper and Row Publisher, 1962), p. 59

1. ประเทศอินเดีย

อินเดียมีแนวความคิดในการพัฒนาชนบทมากกว่า 30 ปีแล้ว ก่อนที่อินเดียจะมีโครงการ 5 ปีแรก ในปี ค.ศ. 1952 อินเดียได้ดำเนินการปรับปรุงสภาพชนบทของตนแบบต่างหน่วยงานต่างทำ ไม่มีการประสานงานกัน ทำให้เกิดการซ้ำซ้อนงาน เกิดความล่าช้า และสิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินมาก ในปี 1952 รัฐบาลได้ใช้ความพยายามในการวางโครงการพัฒนาชุมชนแห่งชาติคลุมทั้งประเทศ โครงการของอินเดียเป็นโครงการที่ใหญ่ที่สุดในโลก ซึ่งทำให้ประเทศต่าง ๆ สนใจที่จะพัฒนาตามแบบของอินเดียด้วย ในการดำเนินงานได้กำหนดให้พัฒนากร ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ชั้นต้นในระดับหมู่บ้านทำงานในรูปอเนกประสงค์ (Multipurpose Worker) ติดต่อกับประชาชนโดยตรง พัฒนากรแต่ละคนจะรับผิดชอบ 10 หมู่บ้าน โดยทำงานร่วมกับเขตพัฒนาที่แบ่งเป็นบล็อก ซึ่งมีประมาณ 100 หมู่บ้าน (Block Development) ซึ่งในแต่ละบล็อกจะมีเจ้าหน้าที่วิชาการทำหน้าที่ส่งเสริมประจำบล็อก (Block Development Officer) อินเดียได้ประสบความสำเร็จในการเปิดเขตพัฒนาชุมชนแบบคลุมทั้งประเทศในระหว่างปี 1952 - 1965 โดยมีเขตพัฒนาชุมชนทั้งสิ้น 5,256 บล็อก แต่การที่ขยายโครงการออกไปอย่างรวดเร็วทำให้เขตพัฒนาแบบคลุมทั้งเขตได้ผลงานลดน้อยลง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะพัฒนากรต้องรับภาระหนักเกินไป จึงทำให้การให้บริการทางเกษตรแก่ประชาชน ตลอดจนการกระตุ้นเร้าความต้องการของประชาชนในอันที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาล้มเหลว ในปี 1952 รัฐบาลได้เริ่มโครงการชนิดที่กระจายอำนาจในการพัฒนาไปสู่หมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่า บัณฑิตาการ¹¹ โดยจัดในระดับรัฐบาลส่วนท้องถิ่น 3 ระดับ จุดมุ่งหมายของโครงการนี้ก็เพื่อให้โครงสร้างของการพัฒนาเป็นแบบประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นมีส่วนร่วมเลือกคัดเลือกใจได้ มีการประสานงานระหว่างคณะกรรมการบัญชาการของหมู่บ้านและอำเภอ ทำให้ประชาชนและหน่วยบริการในระดับท้องถิ่นได้มีโอกาสร่วมกันดำเนินการในการพัฒนาชนบท โครงการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันดำเนินการโดยผ่านคณะ-

11 ไพรัตน์ เคะรินทร์, op.cit., น. 315

กรรมกรับปัจจัยาหาในระดับต่าง ๆ วัตถุประสงค์เบื้องต้นแรกของโครงการก็คือ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งเป็นทรัพยากรหลักของรัฐในการพัฒนาชนบท สถาบันสตรีและสตรีเยาวชนจำนวนมากได้รับการสนับสนุน โดยเฉพาะโครงการเกี่ยวกับโภชนาการมีการจัดตั้งสถาบันการฝึกอบรมที่มีลักษณะต่อเนื่องกันทั่วประเทศเกี่ยวกับโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งได้รับการแนะแนวและนิเทศงานจากสถาบันพัฒนาชุมชนแห่งชาติ ที่เมืองไฮเดอราบัด (Hyderabad)

ไม่นานมานี้รัฐบาลได้เปลี่ยนแนวความคิดในการพัฒนา จากการดำเนินงานหลายวัตถุประสงค์ (Multipurpose) ในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มาเป็นการพัฒนาที่เลือกเฟ้นเฉพาะ (Selective) และการพัฒนาเฉพาะในวงแคบ (Intensive) ซึ่งเน้นในเรื่องการผลิตทางการเกษตร การวางแผนครอบครัว การใช้แรงงาน การปรับปรุงโภชนาการ และการก่อสร้างปัจจัยขั้นพื้นฐาน (infra - structure) เช่น การชลประทาน

แนวความคิดและนโยบายการพัฒนาชุมชนในอนาคต เชื่อแนว่ารัฐบาลคงเพิ่มความพยายามที่จะทำให้โครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น โดยการกระตุ้นเรงเราและส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้ช่วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนขยายบริการ ไปให้หน่วยงานท้องถิ่นที่สามารถบริหารงานเองได้

2. ประเทศเนปาล

ประเทศเนปาลเริ่มการพัฒนาชุมชนมาตั้งแต่ปี 1952 โดยเริ่มโครงการพัฒนาหมู่บ้าน (The Village Development Program) ขึ้น มีพัฒนากรเป็นผู้ประสานงานติดต่อให้คำแนะนำแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ในระยะเริ่มแรกของโครงการปรากฏว่า โครงการนี้ล้มเหลว¹² ทั้งนี้ เพราะประชาชนส่วนมากซึ่งเป็นชาวนา ปฏิเสธที่จะเปลี่ยนแปลง

¹² Department of Regional and Community Affairs, University of Missouri, C.D. Focus : Report on Programs in Bolivia, Guyana, Nepal, Tanzania (Columbia : University of Missouri, 1970) Vol. I. (February, 1970), pp. 91 - 92.

สภาพความเป็นอยู่ของตน และยังมีความเชื่อถือว่าสภาพความเป็นอยู่แบบคนนั้นเป็นแบบเดียวที่ดีและเหมาะสมกับตน ยิ่งไปกว่านั้นแม้กระทั่งคนในเมือง อันได้แก่ ชนชั้นกลาง และข้าราชการที่ยังยึดมั่นในศาสนา ก็มีได้ให้ความร่วมมือในโครงการพัฒนาหมู่บ้านนี้เลย

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ได้เร่งส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยมิได้ทอดทิ้ง ซึ่งประมาณ 10 ปีต่อมาผลก็เป็นที่น่าพอใจ ดังปรากฏในรายงานการวิจัยของ Dr. D.P. Shrestha¹³ และคณะซึ่งได้รายงานในปี 1967 ว่า จากการเปรียบเทียบหมู่บ้านที่เปิดเขตพัฒนาชุมชน และที่อยู่นอกเขตพัฒนาชุมชน ปรากฏว่าหมู่บ้านภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนจำนวนหนึ่งที่อยู่นอกเขตพัฒนาชุมชน เขียนได้มีมากกว่าหมู่บ้านที่มีได้เปิดเขตพัฒนา นอกจากนี้ผลผลิตต่อไร่ก็สูงกว่าหมู่บ้านนอกเขตพัฒนา ในด้านการให้ความร่วมมือในการสร้างโรงเรียน ถนน สะพาน และสาธารณสมบัติอื่น ๆ ประชาชนในหมู่บ้านภายใต้โครงการพัฒนาชุมชนก็บริจาคเงิน สละแรงงาน และวัสดุสิ่งของให้แกชุมชนมากกว่าหมู่บ้านที่ไม่มีโครงการพัฒนาชุมชน ที่สำคัญที่สุดก็คือ ประชาชนในหมู่บ้านภายใต้โครงการพัฒนาหมู่บ้านมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ขอมรับการเปลี่ยนแปลงซึ่งแตกต่างไปจากวิถีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิมของตน และมีความเข้าใจที่จะเลือกวิธีการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตน ทำให้ราษฎรและรัฐบาลมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น นับว่าการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในประเทศเนปาลประสบความสำเร็จในการวางพื้นฐานสำคัญของหลักการพัฒนาชุมชนให้แกราษฎร นั่นคือให้ตระหนักถึงการช่วยตนเองเป็นเบื้องต้น

3. ประเทศปากีสถาน

ปากีสถานเริ่มดำเนินการพัฒนาชุมชนมาตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1952 ซึ่ง 10 ปีต่อมา คือราวปี 1962 ก็สามารถขยายการดำเนินงานครอบคลุม 42 เปอร์เซนต์ของท้องที่ชนบททั่วประเทศ ทำให้ประชาชนในชนบทมีความรู้กว้างขวาง และมีประสิทธิภาพขึ้นในเรื่อง

¹³ D.P. Shrestha, Report on Village Development Program in Pokhara (Kaski), Kathmandu (Pakistan : Department of Economics, Tribhuwan University), pp. 4, 30, 41.

เกี่ยวกับการปกครองตนเองในรูปรัฐบาลท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชนได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในการจัดสถาบันประชาธิปไตยขั้นพื้นฐาน (Union Councils) รวม 8,000 แห่ง โดยจัดการอบรมผู้นำท้องถิ่นซึ่งได้รับเลือกตั้งอีก 8,000 คน เพื่อให้รับผิดชอบต่อสภาท้องถิ่น ในขั้นแรกก็เน้นในเรื่องการให้ความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน ต่อมาได้ขยายขอบเขตของโครงการไปในเรื่องสาธารณประโยชน์ การปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชนบททั่วประเทศ และการเพิ่มผลผลิตในทางเกษตรให้มากขึ้น¹⁴

ในจำนวนผู้นำท้องถิ่น 8,000 คนนี้ จะได้รับเลือกเป็นตัวแทนสภาประชาธิปไตยจำนวน 1,000 คน สภาดังกล่าวเคยมีการเลือกตั้งกลุ่มตัวแทนออกเสียงทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ เพื่อลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดี นับว่าเป็นการช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจการ เมืองระดับประเทศ ซึ่งนับเป็นความสำเร็จส่วนหนึ่งที่สืบเนื่องมาจากโครงการพัฒนาชุมชน

การก่อตั้ง Comilla ในปากีสถานตะวันออก เป็นส่วนหนึ่งเช่นกันที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ Comilla นับเป็นสถาบันฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาการหลายแขนง ดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นสถาบันฝึกอบรมและวิจัยเพื่อการพัฒนาชนบท ในขณะที่สถาบันนี้ก็ก่อตั้งขึ้นเพื่อทดลองเกี่ยวกับการบริหารพัฒนาชนบท การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ งานโยธา งานสหกรณ์การเกษตร การวางแผนครอบครัว ตลอดจนการพัฒนาสถาบันชนบทและการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น Comilla ยังพิมพ์เอกสารของสถาบันเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทแก่ประชาชนด้วย

ปากีสถานทั้งตะวันตกและตะวันออกในปัจจุบันกำลังเร่งโครงการพัฒนาชุมชนในเมือง ซึ่งมีโครงการประมาณ 100 โครงการซึ่งได้รับความช่วยเหลือรวมมือจากหน่วยราชการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี

¹⁴ ไพรตัน เคชเรินทร์, op.cit., น. 317-320.

4. ศรีลังกา

ในประเทศศรีลังกา การพัฒนาการท้องถิ่นดำเนินการ โดยองค์การอาสาสมัคร ซึ่งเรียกว่า สมาคมพัฒนาการชนบท (Rural Development Societies) สมาคมแรกที่ดำเนินการคือ Gram Sewak Samiti's ซึ่งรวบรวมสมาคมต่าง ๆ เข้าด้วยกันประมาณ 30 สมาคม ซึ่งก่อตั้งขึ้นในระหว่างที่ประเทศได้รับผลกระทบกระเทือนจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ สมาคมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่ชุมชนโดยส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนชนบท ทั้งนี้ โดยการที่สมาชิกสมาคมเหล่านี้แยกย้ายกันออกไปให้ความช่วยเหลือครอบครัวประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ประสบภัยพิบัติให้มีสภาพดีขึ้น การดำเนินงานพัฒนาชุมชนในรูปของสมาคมดำเนินการมาจนกระทั่งปี 1947 จึงได้มีการจัดตั้งกรมการพัฒนาท้องถิ่นขึ้น ครั้นปี 1955 จึงได้รวมกรมการอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน เรียกชื่อใหม่ว่า กรมการพัฒนาท้องถิ่นและอุตสาหกรรม

กิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่นที่ดำเนินไปนั้นยึดหลักสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) ต้องเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้ประชาชนรู้จักช่วยตนเอง รู้จักรักษาความสะอาด รู้จักเลือกตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน และการตั้งอาสาสมัคร เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมภายในหมู่บ้าน โดยให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่
- 2) กิจกรรมที่ดำเนินอยู่นั้นต้องเกิดจากความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งร่วมมือกันดำเนินการ โดยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลในรูปการเงิน วัสดุสิ่งของและวิชาการอันเป็นส่วนที่เกื้อกำลังความสามารถของประชาชน
- 3) กิจกรรมที่ดำเนินการไปนั้น ต้องเป็นการดำเนินการที่อาศัยการประสานงานจากเจ้าหน้าที่วิชาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หลักทั้ง 3 ประการนี้ก็คือ หลักการพัฒนาชุมชนโดยทั่วไปนั่นเอง

5. ฟิลิปปินส์

ในปี 1954 รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น (Community Development Council) ขึ้น เพื่อบริหารงานโครงการพัฒนาท้องถิ่น แต่การดำเนินงานไม่ได้ผล

เท่าที่ควร จึงได้ยกเลิก และก่อตั้งโครงการพัฒนาชุมชนแห่งชาติขึ้น (The Presidential Arm for Community Development) มีชื่อย่อว่า PACD ขึ้นในปี 1956 การดำเนินงานของ PACD มีพัฒนาการซึ่งได้รับการฝึกอบรมแล้วเป็นผู้ปฏิบัติงานในสนามและติดต่อกับประชาชนโดยตรง นอกจากนี้ยังเป็นผู้ช่วยเหลือโครงการพัฒนาและการวางแผนพัฒนาระดับท้องถิ่น งบประมาณที่ใช้ได้รับอย่างเพียงพอจาก PACD ปัจจุบัน PACD ได้ทำการอบรมพัฒนากรไปแล้วประมาณ 3,000 คน และได้เปิดเขตพัฒนาครอบคลุมประมาณ 15% ของพื้นที่ชนบทของประเทศ

ในด้านการศึกษาค้นคว้าและประเมินผล ก็ได้มีสภาวิจัยพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นองค์การร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน อาจารย์ที่ได้รับการคัดเลือกจากมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ และที่ปรึกษาชาวต่างประเทศอีก 2-3 ท่าน เข้าดำเนินการตามที่ได้เห็นสมควร

การฝึกอบรมนักศึกษาพัฒนากร ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำสตรี และเยาวชนอาสาสมัครของเอกชน คือ PRRM (Philippines Rural Reconstruction Movement) ดำเนินการโดยศูนย์พัฒนาชุมชนที่ลอสบันยอส ในมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์ PRRM เป็นองค์การเอกชนของชาวฟิลิปปินส์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาชนบทของฟิลิปปินส์ โดยมีงบประมาณและเจ้าหน้าที่ดำเนินงานเฉพาะของตน

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานของ PACD เป็นการบริหารแบบกระจายอำนาจ เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการดำเนินงานตามโครงการพัฒนาชุมชน โดยแบ่งหน่วยงานออกเป็น ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่วนกลางทำหน้าที่กำหนดนโยบายอย่างกว้าง ๆ จัดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ การวิเคราะห์วิจัย และการบริการด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนภูมิภาครับผิดชอบดำเนินการตามนโยบายของส่วนกลาง แต่ในการปฏิบัติงานมีอิสระในการปฏิบัติ และการพิจารณาที่ जरริเริ่มโครงการก็สามารถกระทำตัวเอง แต่จะต้องไม่ขัดกับนโยบายของส่วนกลาง ในส่วนภูมิภาคได้แบ่งหน่วยงานออกเป็นศูนย์พัฒนาชุมชน คือ CDC (Community Development Centre) มี 7 ศูนย์ ขึ้นต่อ PACD มีผู้อำนวยการศูนย์เป็นผู้รับผิดชอบหน้าที่โดยตรงของศูนย์ส่วนใหญ่จะเป็นคานวิชาการและการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่คานวิชาการ โดยมีพัฒนานิเทศกเขตเป็นผู้รับผิดชอบ

งานพัฒนาชุมชนในฟิลิปปินส์กับการเมืองเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก เพราะเป็นองค์การที่อยู่ภายใต้อำนาจของประธานาธิบดี ดังนั้น งานพัฒนาชุมชนจึงมีจุดมุ่งหมายในทางการเมืองเป็นสำคัญ เป็นการเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่ทำการหาเสียงในทางการเมืองกับประชาชนได้มากที่สุด นอกจากนี้การปฏิบัติงานของ PACD มิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานพัฒนาชุมชน แต่กลับปรากฏว่าแต่ละกระทรวงก็มุ่งแต่งานของตน มิได้มุ่งประสานงานเพื่อความเจริญของท้องถิ่น นอกจากนี้การเมืองการเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยก็ทำให้นโยบายแตกต่างไปจากของรัฐบาล

เมื่อเปรียบเทียบงานพัฒนาชุมชนของฟิลิปปินส์กับไทย แม้ว่าจะมีความคล้ายคลึงในเรื่องวัตถุประสงค์ การจัดองค์การ การสร้างผู้นำท้องถิ่น และการบริหารงาน คือมีส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่ก็ยังแตกต่างกันโดยที่งานพัฒนาชุมชนของไทยมิได้อยู่ในอำนาจของนายกรัฐมนตรีแต่ผู้เดียว และการเมืองก็มิได้เข้ามายุ่งเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชนมากนัก¹⁵

6. ประเทศอิสราเอล

ประเทศอิสราเอลมีการจัดระเบียบชุมชน (Community Organization) และการพัฒนาชุมชนที่เป็นลักษณะเฉพาะของคน กล่าวคือ ชุมชนที่เกิดขึ้นนั้นเป็นชุมชนที่ถูกสร้างขึ้นอย่างจงใจ ตามเหตุผลทางเศรษฐกิจและปัญหาประชากร เป็นที่รวมของผู้อพยพเข้ามาใหม่ บุคคลเหล่านี้มาจากแหล่งต่าง ๆ กัน ทั้งทวีปยุโรป อเมริกา เอเชีย และแอฟริกา เมื่ออพยพเข้ามาจะถูกจัดให้เข้าอยู่อาศัยในที่ ๆ รัฐบาลเตรียมไว้ให้ พร้อมทั้งเครื่องใช้ภายในบ้าน ที่ดินสำหรับทำสวนครัว หรือบางครั้งก็จะมีสัตว์เลี้ยงเพื่อบริโภคให้ไว้ด้วย เมื่อไม่นานมานี้รัฐบาลได้จัดตั้งหมู่บ้านแบบบริการ หรือ satellite ขึ้น ในแต่ละกลุ่มจะมีหมู่บ้านกลางซึ่งจะเป็นศูนย์รวมของกลุ่มซึ่งจะมีโรงเรียน สถานพยาบาล ยุ้งฉาง ร้านค้า และสิ่งจำเป็น

¹⁵ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, ดร., "การพัฒนาชุมชนของบางประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เปรียบเทียบกับไทย", พัฒนาชุมชน ปีที่ 12 ฉบับที่ 141 (กันยายน 2516),

ในการ บริโภคและอุปโภค รวมอยู่ด้วย บริเวณรอบ ๆ หมู่บ้านกลางจะมีหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งทำการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์อยู่รายรอบ หมู่บ้านบริวาร เหล่านี้เดิมเป็นที่รวมของผู้อพยพมาจากประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมต่างกัน จากการดำเนินงานไคซั๋วระยะหนึ่งปรากฏว่า บุคคลเหล่านี้ยังไม่สามารถปรับความรู้สึกที่จะอยู่ร่วมกับคนแปลกหน้าไคอย่างสนิทใจ ในปัจจุบันจึงได้ดำเนินการใหม่ จัดประชาชนที่อพยพมาจากแหล่งเดียวกัน หรือเป็นพวกที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมคล้ายกัน เข้าไว้ในหมู่บ้านเดียวกัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกคุ้นเคย มีความรู้สึกในชุมชนร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่โอกาสที่พวกเขาจะได้พบกับผู้ที่อพยพมาจากแหล่งอื่นมีน้อยมาก มักเป็นการบังเอิญพบในหมู่บ้านกลางอันเป็นที่ตั้งของร้านค้าเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้อพยพมาจากแหล่งต่าง ๆ เหล่านี้จะไม่ค่อยมีโอกาสที่จะใกล้ชิดกัน เด็ก ๆ ลูกหลานของพวกเขาจะเป็นผู้ที่คอย ๆ ผสมกลมกลืนวิถีชีวิตประจำวันที่แตกต่างกันนั้นภายในโรงเรียนเดียวกันของชุมชน ซึ่งนับวันจะทวีความสนิทสนมและความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรมก็จะค่อย ๆ หดไป

ในประเทศอิสราเอลมีนิคมประเภทต่าง ๆ 3 ประเภท คือ นิคมคิบบูต (Kib-buz - Collective Settlement) มีลักษณะเหมือนครอบครัวใหญ่ ซึ่งทุกคนในครอบครัวต้องร่วมมือกันทำเพื่อใช้ด้วยกัน นิคมประเภทนี้สามารถรวบรวมพลังต่าง ๆ เข้าไว้เป็นหน่วยเดียวกัน ทุกคนร่วมมือกันเต็มที่ ทำงานให้นิคมซึ่งเป็นของกลาง โดยที่สมาชิกนิคมทุกคนไม่ต้องวิตกกังวลถึงเรื่องปัจจัยสี่ รายได้ หรือการเลี้ยงดูครอบครัว ทั้งนี้ เพราะนิคมจะเป็นผู้จัดการให้หมดทุกอย่าง นิยมจะจัดบริการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการครองชีพให้แก่สมาชิกทุกคน ดังนั้น ภายในคิบบูตจึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงิน สมาชิกทุกคนจะร่วมมือกันทำไร่นาเลี้ยงคนในใหญ่ รายได้ที่เกิดขึ้นจะเป็นของกลางในนิคม ส่วนการจัดสรรรายได้นั้นนิคมจะเป็นผู้ให้แก่สมาชิกทุกคนอย่างเสมอภาคในเรื่องปัจจัยสี่อย่างเพียงพอ และการให้การศึกษอบรมแก่บุตรของสมาชิกทุกคน อย่างไรก็ตาม การจัดนิคมเช่นว่านี้แม้จะให้ผลดี คือก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคมอย่างแน่นแฟ้นแล้ว ยังช่วยเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น โดยที่มีต้นทุนในการผลิตต่ำแต่ก็มีผลเสียคือ สมาชิกบางคนรู้สึกว้าวนเสียเปรียบ เพราะได้รับผลตอบแทนเท่าผู้อื่น แม้ว่าตนมีความสามารถมากกว่า นอกจากนี้ยังไม่สามารถมีทรัพย์สินเป็นของตนเองได้ และชีวิต

ภายในครอบครัวก็ไม่ได้มีความสมบูรณ์ ทั้งนี้ เพราะเด็กเติบโตโดยมิได้ใกล้ชิดพ่อแม่

นิคมประเภทที่สองคือ นิคมโมชาบ (Moshav - Cooperative Settlement) ซึ่งดัดแปลงมาจากคิบบุต มีลักษณะที่แตกต่างคือ สมาชิกทุกคนจะมีที่ดินเป็นของตนเองประมาณ 20 - 25 ไร่ ซึ่งแต่ละคนต้องรับผิดชอบในที่ดินของตน รวมทั้งรายรับรายจ่ายต่าง ๆ ด้วย สมาชิกมีสิทธิที่จะมีทรัพย์สินเป็นของตนเองได้ นอกจากนี้ชีวิตภายในครอบครัว ตลอดจนการเลี้ยงดูเด็ก เป็นหน้าที่ของครอบครัวนั้น ๆ สำหรับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ สมาชิกในนิคมมีส่วนช่วยเหลือกัน โดยการจัดตั้งเป็นรูปสหกรณ์ของนิคม

นิคมประเภทสุดท้ายคือ โมชาบชิตฟี (Moshave Shitufi Collective Work Settlement) เป็นนิคมที่นำหลักการที่ดีของคิบบุตและโมชาบมาดัดแปลงเข้าด้วยกัน นิคมโมชาบชิตฟีมีลักษณะสำคัญคือ เป็นการรวบรวมแรงงานในสิ่งที่ตนถนัดที่สุด เพื่อให้ได้ผลดีที่สุดและประหยัดที่สุด ทุกคนในนิคมประเภทนี้จะทำงานร่วมกันในที่ดินผืนใหญ่ แต่แบ่งหน้าที่ตามความถนัดของตนเท่านั้น การตอบแทนค่าแรงงานพิจารณาให้ตามความจำเป็นของมนุษย์เป็นหลัก ครอบครัวใดมีลูกก็จะได้อาหารตอบแทนสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของลูกด้วย นอกจากนี้แต่ละครอบครัวต้องรับผิดชอบชีวิตภายในครอบครัวของตน ตลอดจนการเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่บุตร ประการสุดท้าย นิคมประเภทนี้อ่อนุญาตให้สมาชิกทุกคนมีสิทธิที่จะมีทรัพย์สินส่วนตัวได้

นิคมทั้ง 3 ประเภทที่กล่าวมานี้มีหลักในการดำเนินงานที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักปกครองตนเองภายในท้องถิ่นของตน
2. ส่งเสริมการผลิตและความคุมตลาดโดยวิธีสหกรณ์

ประเทศอิสราเอลนับได้ว่าการพัฒนาท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จประเทศหนึ่ง กล่าวคือ ทุกหมู่บ้านจะมีกรรมการหมู่บ้าน และทุกตำบลจะมีสภาตำบล (Local self Government) ซึ่งสามารถปฏิบัติงานและรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของตนโดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาลกลาง ประการที่สอง ประชาชนในหมู่บ้านชนบทยึดหลักช่วยตนเอง (Self - Help) และช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยวิธีสหกรณ์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสภาพทางสังคมและการเมืองบีบคั้นให้ชาวอิสราเอลต้องพึ่งตนเอง และกระตือรือร้นที่จะทำงานเพื่อความอยู่รอดของ

ประเทศชาติ ประการที่สาม รายได้ของชาวชนบทมิได้แตกต่างจากประชาชนที่อาศัยอยู่ใน
 ตัวเมืองมากนัก อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ราษฎรในชนบทรู้สึกว่าคุณอยู่ในชนบทมีความสุขดี
 มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อชีวิตเหมือนประชาชนที่อยู่ในเมือง ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้ทำ
 ให้ชาวชนบทเหล่านี้รักโรนา และมีโคคิคที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองเหมือนชาวชนบทไทยที่
 จำเป็นต้องละทิ้งถิ่นฐานเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อความอยู่รอด หรือเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้เพียงพอที่
 จะเลี้ยงดูครอบครัว¹⁶

จากการที่กล่าวถึงการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของบางประเทศข้างต้นนี้ พอที่จะ
 สรุปได้ว่า แต่ละประเทศดังกล่าวข้างต้นก็ได้ดำเนินงานพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักให้ความรู้
 กระตุ้นให้ราษฎร เกิดความรู้สึกว่าควรร่วมมือกันในทุกทาง ทำความเจริญให้ท้องถิ่นของตน
 เปลี่ยนทัศนคติที่รอคอยความช่วยเหลือจากองค์การภายนอกมาเป็นการช่วยตนเอง และช่วย
 กันแก้ปัญหาภายใน ช่วยกันหาวิธีที่จะตอบสนองความต้องการร่วมกันของชุมชนก่อน เมื่อเห็น
 ว่าเกินกำลังความสามารถแล้ว จึงคอยขอความช่วยเหลือจากองค์การภายนอก ไม่ว่าจะเป็
 นด้านกำลังเงิน วัสดุอุปกรณ์ หรือในเรื่องวิชาการ ซึ่งการดำเนินงานเช่นที่ว่านี้ก็สอดคล้องกับ
 หลักการพัฒนาชุมชนที่ไคกล่าวมาแล้ว และถ้าจะนำมาเปรียบเทียบกับหลักการพัฒนาชุมชนของ
 ไทย แม้ว่าจะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด เช่น การจัดสรรรายได้ภายในชุมชน การเลี้ยง
 ูกเด็ก แต่ก็คล้ายคลึงกันมากในเรื่องการเร่งเพิ่มผลผลิต การปรับปรุงสภาพแวดล้อม เพราะ
 ประเทศไทยก็ไคตระหนักถึงความจำเป็นต้องพัฒนาชนบทให้เจริญก้าวหน้าอย่างรีบด่วน แต่ถ
 จะรอแต่งบประมาณของประเทศที่จะจัดสรรให้แต่ละท้องถิ่น เพื่อนำไปปรับปรุงท้องถิ่นแต่เพียง
 อย่างเดียวแล้ว ก็เป็นการยากที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเจริญอย่างทั่วถึง กรมการพัฒน
 ชุมชนในฐานะหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จึงได้วางหลักการพัฒนาชุมชนขึ้น โดยเน้น
 ในเรื่องการช่วยตนเอง การระดมสรรพกำลังในท้องถิ่นเพื่อขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนให้
 หหมดไป และเสริมสร้างสิ่งที่ยังขาดแคลนอยู่ตามความต้องการร่วมกันของชุมชน ทั้งนี้ เพื่อ
 วัตถุประสงค์สูงสุดคือ พัฒนาชุมชนของชนให้เจริญก้าวหน้า ประชากรในท้องถิ่นมีอาชีพ มีรายได้
 และมีมาตรฐานในการครองชีพที่ดี.

16 ไพรตัน เคชะรินทร์, op.cit., น. 321 - 325.